

مشکلات و چالش‌های استفاده از رسانه‌های نوین در مدارس

مقدمه

طراحی و تدوین سرفصل‌ها و مطالب آموزشی، تدوین بانک اطلاعاتی حاوی مجموعه‌ای از سؤال‌ها و ارزیابی یادگیرندگان پشتیبانی کند و نیز خدمات مشاوره‌ای ارائه دهد.

«تجهیز فضای مدرسه‌ها و کلاس‌ها به امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مورد نیاز رسانه‌های نوین آموزشی (گودرزوند و اسمعیلی، ۱۳۹۲: ۲۴-۱).

موانع و مشکلات به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها

برای به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها، وجود سه شرط «در دسترس بودن، مقبولیت و تربیت نیروهای متخصص»، ضروری و اساسی است. به گونه‌ای که نبود یک یا همه این شرط‌ها می‌تواند موانع و مشکلاتی را بر سر راه به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها به وجود آورد که مهم‌ترین آن‌ها به این شرح می‌باشند:

۱. نبود تجهیزات و امکانات لازم و کافی در مدرسه‌ها:

اولین شرط به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها، در دسترس بودن آن‌هاست. واقعیت آن است که به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها، مستلزم ایجاد زیرساخت‌ها، سخت‌افزارها، نرم‌افزارها و حمایت‌های فنی است که متأسفانه در اکثر مدرسه‌های مناطق شهری و روستایی، به دلیل قدیمی بودن بافت فیزیکی مدرسه‌ها، پیش‌بینی نکردن زیربنای فناوری برای آن‌ها در دسترس نیست.

۲. مشکلات مالی و کمبود بودجه

دومین مشکل در خصوص اولین شرط (در دسترس بودن رسانه‌های نوین آموزشی)، نبود بودجه حوزه فناوری در مدرسه‌هاست. در واقع، به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها مستلزم سرمایه‌گذاری در حوزه خرید و به‌روز کردن رسانه‌های آموزشی مدرسه، تجهیزات مورد نیاز، ایجاد زیرساخت‌ها، برقراری اینترنت و شبکه‌های مورد نیاز آن و به‌طور کلی تغییر فضا و نهاد مدرسه از سنتی به مدرن و دیجیتالی است و انجام این اقدامات مستلزم صرف هزینه و اختصاص بودجه برای آن است که متأسفانه اکثر مدرسه‌ها قادر به تأمین آن نیستند. در ایران، انجام این امور در قالب طرح کشوری «هوشمندسازی مدرسه‌ها» در حال انجام است که به دلیل وجود مشکلات مالی در حوزه آموزش و پرورش، ممکن است هوشمندسازی تمام مدرسه‌ها دهه‌ها به طول بینجامد.

رسانه‌های آموزشی کلیه ابزارها و وسایل ارتباطی هستند که برای تحقق اهداف برنامه‌ها و پیشرفت تحصیلی متربیان ابداع شده یا به کار گرفته می‌شوند و کاربرد آن‌ها می‌تواند فرایند یاددهی یادگیری را مؤثرتر و پایدارتر و تحقق یادگیری معنادار را آسان‌تر کند. این مواد عبارت‌اند از: بسته‌های آموزشی، نرم‌افزارهای آموزشی، طبیعت، شبکه‌های آموزشی (مانند اینترنت)، مولتی‌مدیا، دستگاه‌ها، اجسام و اشیای گوناگون، کتاب درسی، کتاب کار، کتاب راهنمای معلم، مجلات و کتاب‌ها (سند برنامه درسی ملی، ۱۳۸۶).

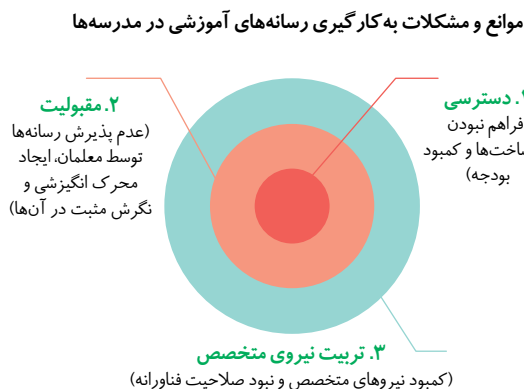
نتایج تحقیقات پژوهشگران نشان‌دهنده تأثیرات مثبت استفاده از رسانه‌های نوین آموزشی در یادگیری عمیق‌تر و مؤثرتر دانش‌آموزان است. اما با وجود عملکرد مناسب نظام آموزش و پرورش در طراحی، تولید، خرید و عرضه رسانه‌های نوین آموزشی و صرف هزینه‌های بسیار در حوزه‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، رسانه‌های نوین آموزشی جایگاه واقعی و مناسب خود را در مدرسه‌ها و در میان معلمان و دانش‌آموزان پیدا نکردند. لذا با توجه به مزایای رسانه‌های نوین آموزشی و نیاز آموزش و پرورش به استفاده از آن‌ها به عنوان مکمل تدریس و آموزش دانش‌آموزان، ضروری است موانع و مشکلات به کارگیری آن‌ها در مدرسه‌ها شناسایی و رفع شوند.

پیش‌نیازهای ورود رسانه‌های نوین آموزشی به مدرسه

برای ورود رسانه‌های نوین آموزشی به مدرسه‌ها و پذیرش و به کارگیری آن‌ها در آموزش توسط معلمان و دانش‌آموزان، توجه به برخی از عوامل (پایه‌ای و اجرایی) مهم و ضروری است. این عوامل به شرح زیرند:

- «تجهیز مدرسه‌ها و کلاس‌ها به دستگاه‌های رایانه‌ای (سخت‌افزار و نرم‌افزار) به شیوه‌ای که برای هر دانش‌آموز به راحتی و سادگی قابل دسترس باشد.
- «برقراری ارتباط شبکه‌ای و اینترنتی بین کلاس‌ها. به عبارت ساده‌تر، کلاس‌ها باید به چند رسانه‌ای‌های آموزشی مجهز شوند تا دانش‌آموزان بتوانند از نظام شبکه‌ای به‌طور کامل استفاده کنند.
- «حصول اطمینان از کسب مهارت‌های فناورانه معلمان نسبت به رسانه‌های نوین آموزشی. برای رسیدن به این هدف، فراهم کردن فرهنگ بهره‌گیری از امکانات دیجیتالی باید جزو جدایی‌ناپذیر آموزش معلمان قرار گیرد.
- «وجود نیروی انسانی متخصص که از اطلاعات آموزشی در زمینه

در مجموع، موانع و مشکلات به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها را می‌توان در قالب شکل ۱ نمایش داد.

در پایان، در قالب پیشنهاد، می‌توان موارد زیر را برای کاهش و حذف موانع و مشکلات به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها توصیه کرد:

۱. در خصوص مشکل کمبود محرک انگیزشی معلمان، پیشنهاد می‌شود از طریق برگزاری کلاس‌هایی در خصوص فایده‌ها و پیامدهای به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی (نظیر متنوع و ساده کردن آموزش، افزایش سرعت یادگیری، یادگیری مستقلانه، سهولت انجام کار، استفاده از تجربه‌های دیگران) محرک انگیزشی را افزایش دهید.

۲. در خصوص ضعف مهارت فناورانه معلمان، پیشنهاد می‌شود آموزش و پرورش، تربیت معلمان متخصص و متبحر در زمینه رسانه‌های آموزشی را در اولویت برنامه تربیت معلم خود قرار دهد. همچنین، از طریق برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های ضمن خدمت، معلمان فعلی را در حوزه فناوری‌های نوین آموزشی مورد آموزش و بازآموزی قرار دهد.

۳. در خصوص مشکلات زیرساختی و بودجه، پیشنهاد می‌شود علاوه بر افزایش بودجه مدرسه‌ها در حوزه رسانه‌های آموزشی، از طرف منابع دولتی و کمک‌های مردمی، تجهیزات و امکانات فنی برای تجهیز مدرسه‌ها فراهم شود.

نتیجه‌گیری

رسانه‌های نوین آموزشی در آموزش و پرورش یک فرهنگ، یک برنامه و یک روند آموزشی محسوب می‌شوند که نیازمند بسترسازی فرهنگی و انتقال فرهنگ رسانه‌های آموزشی است. امروزه داشتن اطلاعات به‌منزله مهم‌ترین ابزار قدرت در نظر گرفته می‌شود و رسانه‌ها عامل دستیابی به این قدرت، چه در فضای کوچک مدرسه و چه در سطح جامعه بین‌المللی، به‌شمار می‌روند. بنابراین، باید در خصوص استقرار آن در نظام تعلیم و تربیت، از طریق برطرف کردن موانع و مشکلات پذیرش و به کارگیری مدرسه‌ها و معلمان اهتمام ورزید.

۳. نبود پذیرش رسانه‌های نوین آموزشی در بین معلمان

دومین شرط به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها، مقبولیت آن‌ها توسط معلمان است. باید اعتراف کرد، معلمان در موفقیت یا شکست رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها نقش مهم و اساسی دارند، اما به‌ندرت در فرایند طراحی و تولید رسانه‌های آموزشی مشارکت می‌کنند و همواره نادیده گرفته می‌شوند. به همین دلیل، اغلب معلمان بر این باورند که اکثر رسانه‌های نوین آموزشی که تولید می‌شوند و در مدرسه‌ها ورود پیدا می‌کنند، در فرایند آموزش کالایی اضافی و ابزاری ناآشنا، تحمیلی و تهدیدکننده به شمار می‌روند. همچنین، این قبیل معلمان معتقدند، گروهی نسبت به توانایی‌ها و قابلیت‌های رسانه‌های نوین آموزشی برای بهبود کیفیت و اثربخشی آموزشی انتظارات غیرواقع‌بینانه دارند که باید از آن‌ها جلوگیری شود. حاصل کلام آنکه این معلمان احساس می‌کنند با ورود رسانه‌های نوین آموزشی در فرایند تدریس و آموزش، نظارت و کنترل خود را بر محتوای درس‌ها و دانش‌آموزان از دست می‌دهند. در نتیجه، اغلب معلمان دید مثبتی به رسانه‌های نوین آموزشی ندارند و از تغییر سبک تدریس و آموزش خود در کلاس هراس دارند.

۴. فقدان مهارت‌های معلمان در عرصه فناوری و رسانه

سومین شرط به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها تربیت نیروهای متخصص در حوزه فناوری و رسانه آموزشی است. در مدرسه‌هایی که از رسانه‌های نوین آموزشی استفاده می‌کنند، دو نیروی متخصص نیاز است: متخصص فنی که با رسانه‌های آموزشی ارتباط دارد (این تخصص و مسئولیت در مدرسه‌ها به عهده معاونان فناوری گذاشته شده است) و متخصص به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی برای دستیابی به اهداف آموزشی (معلمان و دبیران). اما در عمل، در درون مدرسه‌ها، با معاونان فناوری و معلمانی سروکار داریم که اغلب آن‌ها در به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی و همچنین شیوه بهره‌گیری صحیح از رسانه‌ها در فرایند تدریس و آموزش دانش و تجربه کافی ندارند. از سوی دیگر، از طرف آموزش و پرورش دوره‌ها و کارگاه‌های تخصصی و کاربردی در خصوص رسانه‌های نوین آموزشی برای معاونان فناوری و معلمان ذی‌نفع ارائه نمی‌شود. به همین دلیل، اکثر آن‌ها سواد فناوری لازم را ندارند.

۵. کمبود محرک انگیزشی

ضعف انگیزشی معلمان از عوامل مربوط به شرط مقبولیت است. آنچه مانع به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در مدرسه‌ها می‌شود، کمبود محرک انگیزشی در بین معلمان است، چرا که آنان تصور می‌کنند شغل معلمی در جامعه و بین مردم منزلت و جایگاه اجتماعی مناسبی ندارد. از آنجا که در هنگام استخدام معلمان، شایستگی‌های مرتبط با فناوری آموزشی کمتر مورد توجه و بررسی قرار می‌گیرد، اغلب آن‌ها آمادگی، آگاهی و انگیزه لازم برای پذیرش و به کارگیری رسانه‌های نوین آموزشی در دوران کلاس‌های خود را ندارند. در نتیجه، در برابر به کارگیری آن مقاومت می‌کنند و مانع از حضور آن‌ها در کلاس و تلفیق در فرایند تدریس و آموزش می‌شوند.